

LBRIS

We know
books

SPRE POLUL SUD

EMIL RACOVIȚĂ

Ilustrații de Eugen Berlo
Prefață de Cristian Lascu

Ediția a 2-a
revizuită

Editura Frontiera
2023

- 7 Spre Antarctica!
- 10 Vânt, gheață și o cumplită furtună
- 13 Strâmtoarea Gerlache sau cum se întocmește o hartă
- 15 O fotografie în cuvinte
- 16 Gheață cât vezi cu ochii
- 18 Flori, licheni și câteva insecte cumsecade
- 21 Pescăruși iubitori de scoici și alte păsări arctice
- 23 Pinguinii din Strâmtoarea lui Gerlache
- 28 „Orașul” pinguinilor
- 32 Focile și balenele din strâmtoare
- 36 Încercări zadarnice de a debarca
- 37 Câmpiile de gheață ale banchizei
- 39 Pregătiri pentru o iarnă grea
- 42 Sărbătoarea luminii
- 43 Noaptea polară
- 45 Pierderea unui prieten drag
- 47 În sfârșit, soarele!
- 48 Animale mărunte și plante din adâncuri
- 50 Oaspeți nepoftiți pe corabie
- 54 Vara arctică
- 56 Din nou foci
- 58 O pasăre delicată cu purtări nedelicate
- 61 Împăratul pinguinilor
- 63 Un pinguin curios și iute
- 64 O întâmplare cu pinguini într-un vârtej de zăpadă
- 66 Ce poți mânca în Antarctica
- 69 O prăjitură cu un neajuns mic de tot
- 70 Încercări zadarnice de a elibera nava
- 72 *Belgica* plutește din nou!
- 74 Un sfârșit și un nou început

- 77 Notele redactorului

SPRE ANTARCTICA!

Iubesc dobitoacele, le iubesc pe toate; nu e lighioană, oricât de urâtă și de respingătoare ar fi, care să nu aibă drept la întreaga mea simpatie. Patimile zoologice fiind stăpânite de aceleași legi sufletești ca și obișnuitele patimi omenești, pasiunea mea pentru animale este cu atât mai arzătoare, cu cât nu mi-a fost totdeauna răsplătită. Animalele nu mi-au înapoiat în lucrări științifice bune ceea ce eu le-am împărțășit într-o curată și tandră afecțiune.

Și în ținuturile antarctice sunt animale. Ca să ajungi la ele, trebuie să străbați Oceanul Atlantic în tot lungul lui. Această distanță enormă a fost parcursă de *Belgica* fără să se zorească; măsură înțeleaptă, de vreme ce vasul nostru mai avea nevoie de multe ca să fie un „pachebot” transatlantic. Era o trainică corăbioară de felul pescuitoarelor de foci norvegiene, lungă de treizeci și patru de metri și cu o capacitate de două sute șaptezeci de tone. Cele trei catarge erau gătite cu toate pânzele trebuincioase, iar coastele corabiei, îmbrăcate cu o groasă platoșă de lemn de Greenhart, erau astfel bine apărate împotriva stricăciunilor pe care le pricinuieste plutirea

printre ghețuri. Un poloboc desfundat, așezat în vârful cataragului celui mai înalt, slujea ca observator pentru comandant, când cârmuia mersul vasului prin banchiză. Trebuia, într-adevăr, să existe puțința de a vedea foarte departe căile de apă liberă ce erau deschise între sloiurile de gheață.

Înspre cârmă erau mici cabine destinate ofițerilor și oamenilor de știință. Înspre proră era locuința marinarilor și a mecanicilor, iar la mijloc, o chiliuță neîncăpătoare, împărțită în două printr-un perete, slujea ca laborator pentru oceanograful meteorolog și pentru naturalistul expediției. Calele erau ticsite de cărbuni, provizie necesară pentru o mașină de o sută cincizeci de cai, în stare să dea vasului o iuțeală de șase până la șapte noduri, și de mare folos, mai cu seamă în timpul navigării printre ghețuri. Pe punte și în calele vasului stăteau îngrămădite lăzi de toate formele, pline cu blănuri, merinde pe doi ani și jumătate și materii prime de tot soiul: lemn, fier, piei și altele din care, după trebuință, se puteau face obiectele cerute de nevoi.

În această expediție au luat parte nouăsprezece persoane. Iată numele și calitatea lor:

- *De Gerlache*, promotorul, organizatorul și șeful expediției.
- *G. Lecoinge*, al doilea șef al expediției, ofițer de marină, însărcinat cu cercetările hidrografice, iar, după moartea lui Danco, și cu cercetările magnetice.
- *R. Amundsen*, prim-locotenent.
- *J. Melaerts*, al doilea locotenent.

- *E. Danco*, însărcinat cu observațiile magnetice.
- *H. Arctowski*, oceanograf meteorolog.
- *A. Dobrowolski*, asistent meteorolog.
- *Fr. A. Cook*, medicul expediției, fotograf și antropolog.
- *E. G. Racoviță*, naturalist.
- *H. Sommers*, primul mecanic.
- *M. Van Rysseberghe*, al doilea mecanic.
- Mateloți: *G. Dufour*, *H. Johansen*, *E. Knudsen*, *J. Koren*, *L. Michotte*, *J. Van Mierlo*, *A. Tollefsen*, *C. A. Wiencke*.

Organizarea științifică era cât se poate de completă și nu se economisise nimic pentru cumpărarea instrumentelor necesare observațiilor de tot soiul. Aveam aparate de sondaj și pescuit la toate adâncimile, un observator meteorologic complet cu aparate înregistratoare și de citire directă, termometre și butelii submarine, microscopae și sticlăria necesară pentru conservarea animalelor. Fiecare specialist avea o mică bibliotecă trebuitoare studiilor sale și, afară de aceasta, aveam o colecție de opere literare în multe limbi, ce era menită să ne distreze în momentele de osteneală și urât.

Ținta expediției nu era să atingă cu orice preț Polul Sud, în paguba observațiilor științifice. Firește că trebuia să înaintăm înspre sud cât se putea mai mult, fără să ne găsim însă vreodată în neputința de a face acele cercetări științifice, care sunt singurul, dar marele câștig pe care poate să-l dea o expediție. Ca program, era vorba să studiem îndeosebi regiunea antarctică sud-americană, cu toate mijloacele pe care știința le pune azi la îndemâna cercetătorilor, și să iernăm cât s-ar

fi putut mai înspre sud, ca să aducem tot felul de observații pe timp de cel puțin un an de zile.

VÂNT, GHEAȚĂ ȘI O CUMPLITĂ FURTUNĂ

Nu vreau să stăruiesc asupra călătoriei *Belgicăi* până la capătul cel mai de jos al Americii de Sud și voi începe povestirea pățaniilor noastre din ziua de 13 ianuarie 1898, când părăsim gulful San Juan din Pământul Statelor.

Numaidecât ne-a fost dat să ne încredințăm că faima de care se bucură vecinătățile Capului Horn era îndreptățită. Vântul de apus sufla întruna vijelios și *Belgica* fu zguduită cu violență de către uriașele valuri care se formează în Strâmtoarea lui Drake. Din fericire, prevăzusem aceasta: tot materialul și toate borcanele mele fuseseră fixate cu grijă în rafturi anume făcute, și chiar microscopul meu fusese înșurubat pe masa din laborator; numai naturalistul expediției nu era înșurubat și, din pricina asta, a avut de multe ori prilejul să se căiască.

Aceasta nu ne-a împiedicat să executăm mai multe sondeaje, care ne îngăduiră să facem însemnate constatări. Între America de Sud și cele dintâi pământuri antarctice există, contrar presupunerilor geografilor, o mare adâncă de 4000 de metri, care prelungește bazinul Pacificului.

Pe 19 ianuarie întâlnim primul munte de gheață – aisberg – iar la 20 ianuarie, pe o mare răzvrătită, ne aflăm în fața insulelor Shetland de Sud. Era liniște și o ceață deasă acoperea valu-

LEBRIS

We know
books

rile mării; din când în când ea se ridica, ca o perdea groasă și moale, și atunci se iveau, în albeața lor mată, piscuri ascuțite acoperite cu gheață și omăt, cu, ici și colea, turnuri de stânci negre și fioroase, din lanțurile de munți care formează aceste insule. Un șirag întreg de recife negre mărginea dinspre larg țărmurile, iar două valuri uriașe se sfărâmau de ele cu putere, ridicând ca niște albe pânze verticale pulberea fină de stropi.

Trecurăm printre aceste insule și ne îndreptarăm înspre sud, către pământurile Trinity și Palmer, țărmuri de-abia întrezărite pe la începutul veacului de către baleniarele americane.

Pe 22 ianuarie, o cumplită furtună ne izbi pe neașteptate în Strâmtoarea lui Bransfield. Într-o clipită, suprafața mării se încreți în brazde adânci. Nori groși și neguri întunecate se rostogoleau prin văzduh, iar urletul vântului se ascuțea trecând prin catargele îndoite și frânghiile zbuciumate. Pânzele se zbăteau în legături, pocnind cumplit, și *Belgica*, necontenit spălată de valuri, cu greu își făcea drum în neagra urgie. Totul stătea acum cuprins în întuneric. Pe negrul orizont se desenau contururi negre de țări necunoscute și cerul negru acoperea fioros marea cernită. Numai crestele spumoase ale talazurilor luceau albe și, din când în când, un munte de gheață trecea amenințător, sclipind verzui, clătinat de furia vântului și de puterea apelor.

Atunci, în zgomotul elementelor turbate, se auzi un strigăt omenesc: „Un om în mare!” și de pe punte zărirăm într-adevăr un om luptând cu valurile. Zadarnice ne-au fost silințele să-l scăpăm; în van chiar Lecointe, cu o funie legată de mij-

loc, se aruncă în apa înghețată ca să-l scape; sărmanul nostru tovarăș Wiencke se scufundă și dispăru.

De triste gânduri furăm cuprinși. Eram abia la începutul expediției și deja să pierdem un tovarăș! Al cui e rândul acum, ne gândeam noi, și cine știe dacă toată expediția nu e menită să piară în vreun colț înghețat al Antarcticei necunoscute.

Ah, ce noapte grozavă! *Belgica* se clătina ca o epavă, în vreme ce uraganul șuiera înfricoșător printre pânze, iar talazurile uriașe se izbeau cu violență de coastele vasului.

Natura își cere însă totdeauna drepturile, iar eu adormii târziu, foarte târziu, cu fruntea rezemată de masa micului nostru laborator.

Dar ce dimineață extraordinară a doua zi când ne deșteptarăm din somn!

STRÂMTOAREA GERLACHE SAU CUM SE ÎNTOCMEȘTE O HARTĂ

Peste noapte, furtuna se potolise și pe o mare liniștită am pătruns în strâmtoarea ce poartă astăzi numele lui de Gerlache. Eram înconjurați de pământuri unde omul nu pusese nici ochiul, nici piciorul, și atât de mare e atracția necunoscutului, încât voioși și plini de ardoare am pornit în cercetarea și explorarea acestei regiuni, uitând de nenorocirile trecute.

Trebuia mai întâi să stabilim harta strâmtoarii și cu această însărcinare se îndeletnici Lecoinge. Corabia noastră, condusă cu precauție, a urmărit, pe cât s-a putut, contururile coastelor.

Strâmtoarea lui Gerlache este mărginită la vest de un arhipelag format din mai multe insule mărunte: Arhipelagul lui Palmer. La răsărit se află un pământ cu malurile crestate, care a primit numele de Țara lui Danco.

Timp de douăzeci de zile am explorat aceste ținuturi, ca să le facem harta. De pe corabie am urmărit cu băgare de seamă tot malul Țării lui Danco, iar cu luntrea am debarcat de vreo douăzeci de ori pe uscat. Această din urmă operație nu se făcea cu ușurință; talazuri mânioase se spărgeau neconținut de malurile stâncoase ale insulelor și ale continentelor. Era nevoie de cercetări îndelungate ca să afli un loc prielnic unde să poți păși pe uscat. Marinarii fiind puțini, luntrea era mânăuită de noi, ceilalți. Lecointe, de drept, ținea cârma, în vreme ce Arctowski, Dobrowolski, Danco și eu ne opinteam din răspuțeri la rame; doctorul Cook, ca cel mai sprinten dintre noi, sta înainte, gata să sară și să țină luntrea cu o frânghie. Nici de departe, nici de aproape luntrea noastră nu semăna cu un vas-amiral, dar cu toate acestea, nu ne-am dat înapoi, dovadă că am făcut douăzeci de debarcări, adică mai mult decât toți înaintașii noștri împreună.

Aceste douăzeci de debarcări ne-au permis să stabilim coordonatele de bază pentru întocmirea hărții noastre, ne-au permis să facem observații magnetice, ne-au permis să strângem un bogat material de plante și animale, de roci și de probe geologice.

Aspectul general al acestor pământuri și marea profunzime a canalelor ce se află între ele indicau faptul că aveam de-a face cu un pământ cufundat, în care văile au fost inva-